

van het zwak der utopisten, die medezegging wilden verlenen aan en mede-verantwoordelijkheid durfden opeisen voor een daartoe volstrekt niet voorbereide, ongeschoolde en tuchteloze massa. Het is moeilijk zich vandaag voor te stellen, hoe dom, hoe gedegenereerd een groot deel van de massa was, voor wie de utopisten opkwamen. Tot op zekere hoogte pleit dit de liberalen, die in 1848 het roer grepen, vrij van schuld. Om bij Nederland te blijven wijs ik erop, dat uit de pen van diezelfde Van Bevervoorde in de zomer van 1848, d.i. vlak na onze 'maart-revolutie', de desperate bekentenis is gevloeid: 'Alle pogingen om het volk wakker te maken lijden schipbreuk op een hottentotse onverschilligheid ⁶⁸), op een door verbastering ontstane stomtheid'.

Hoe weinig vertrouwen de onevenwichtige Van Bevervoorde ook verdient, zijn kijk op de zogenaamde 'vierde stand' moet wel juist geweest zijn, al is het niet verantwoord de telkens herhaalde uitspraak over te nemen, dat het Nederlandse volk toen een natie van enerzijds renteniers en anderzijds paupers was ⁶⁹). Ik kan deze uitspraak slechts beamen, als zij niets anders wil karakteriseren dan de uiterste vleugels, want de renteniers kunnen niet zeer talrijk geweest zijn en al was dan het contingent paupers naar onze begrippen ontstellend groot, de meerderheid der bevolking werd ook toen gevormd door 'de nijvere burgerij', de enkele grote en de ontelbare kleine zelfstandigen. Om de 'Camera Obscura' tot uitgangspunt te nemen: Kegge en Stastok Sr. waren renteniers, ook misschien de dikke heer Bruis; de Leidse peuëraar en het diakenhuismannetje mogen wij wel tot de paupers rekenen, maar de vader van Saartje de Groot dreef een welbeklante winkel, zoals er op alle straathoeken in de steden zich minstens een bevond; de vader van Toosje en Truitje Opper was metselaarsbaas en verder waren er makelaars als Dorbeen, hoofdambtenaren op het stadshuis als Van Naslaan, subalterne secretarieklerken als de verloofde van Suzette Noiret, de broer van Pietje Hupstra en – niet te vergeten – de charmante Van der Hoogen, logementhouders als diens vader, schoolmeesters en boekhouders 'met watten in de oren'.

Ik vraag mij trouwens af, hoe een denkend mens zulke generalisaties kan slikken. Immers konden ook toen de renteniers en de paupers alleen in het leven blijven, zolang de overgrote meerderheid van de natie aan het werk bleef als bakker, kruidenier, spekslager, boer, tuinder, kleermaker, schoenmaker en wat al